

Prvi broj časopisa *Dispozitiv* tematskog je karaktera. Pod naslovom *Umjetnost u doba tehnocena* uređivački je kolegij nastojao impostirati problematike, preklapanja i moguće aporije na pojmovno-terminološkoj tangenti između „artističkog” i „artificijelnog”. Mjesto njihova značenjskog susreta u grčkoj je riječi: *tehni* ili *tehne*, koja istovremeno pokriva cijelu lepezu pojmova: umjetnost, vještina rijetka, i u svakom slučaju, ne- svakidašnja, zanat, obrt, posao i nauka.

Nekoliko je razloga zbog kojih sam se odlučio predložiti navedenu temu. Prije svega, smatram da tijekom 20. i 21. stoljeća čovječanstvo prestaje biti ta odlučujuća sila planetarnih promjena, odnosnih na ubrzane geofizičke i biokemijske divergencije koje ovo razdoblje karakteriziraju, a definiraju se pojmom *antropocen*. Zapravo je na rečene promjene najviše utjecao razvoj tehnologije, s drastično ubrzanim progresom nakon industrijske revolucije u 19. stoljeću, da bi suvremenim razvojem umjetne inteligencije (UI/AI) čovjek sam sebi osigurao mjesto sekundarnog nosioca tih sila.

U dobrom dijelu svjetske umjetničke populacije zavlada je bojazan kako će umjetna inteligencija, kroz financijski neusporedivo isplativije, te vremenski podjednako neusporedivo, kraće dionice, u svega nekoliko desetljeća potisnuti i zamijeniti „analognu” i izvornu ljudsku kreativnost. Opravdanost ovakvih slutnji pokazat će tek vrijeme, iako se osnovni problem pokazuje u činjenici da ćemo vrlo brzo na planetu imati generacije ljudi koji neće nikada upoznati svijet prije UI/AI. Sjetimo se da generacije od 1985. pa nadalje gotovo da ne poznaju svijet prije kompjutera i mobitela. Taj je proces nezaustavljiv i pred nas postavlja mnoge probleme i pitanja.

Hoće li alati koje nam UI/AI pruža, a koji se nevjerojatnom brzinom konstantno sofisticiraju, trajno obogaljiti prirodom dane „postavke” i sposobnosti čovječanstva u nekom blisko-budućem vremenu ili će ga obogatiti brzim tehničkim rješenjima? Hoće li nevjerojatna produkcija svih vrsta i razina umjetnosti, koju UI/AI već sada generira, zapravo uvećati vrijednost analognih, ljudskom rukom i umom stvorenih artefakata? Hoće li, u tom smislu, upravo tehnocen, u mogućoj ne tako dalekoj budućnosti, biti pokretač tehnekena, kao ere u kojoj će ljudska kreativnost, umjetnost i kultura postati pokretačima planetarnih promjena? Ta je misao možda preoptimistična, ali trenutna napetost između pravaca koji se nadmeću oko determiniranja budućeg razvoja čovječanstva, i njoj daje dovoljno argumenata da nam se nametne.

Damir Stojnić

Umjetnost u doba tehnocena